

**Uchwała Nr XIV/313/2016
Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej**

z dnia 27 stycznia 2016 roku

**w sprawie przyjęcia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar
Przemocy w Rodzinie dla Miasta Dąbrowa Górnicza na lata 2016-2020**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1515, z późn. zm.) oraz art. 12 pkt 11 i art. 92 ust. 1 pkt 1, ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1445, z późn. zm.), w związku z art. 6 ust. 2 pkt 1 i ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1390), – na wniosek Prezydenta Miasta

**Rada Miejska w Dąbrowie Górniczej
uchwała:**

§ 1

Przyjąć do realizacji Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Miasta Dąbrowa Górnicza na lata 2016-2020 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierzyć Prezydentowi Miasta.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Przewodnicząca Rady Miejskiej
w Dąbrowie Górniczej**

Agnieszka Pasternak

Załącznik do Uchwały Nr XIV/313/2016

Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej

z dnia 27 stycznia 2016 roku

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE
ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE
DLA MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA
NA LATA 2016-2020

Dąbrowa Górnicza, 2015 rok

SPIS TREŚCI

- I. WPROWADZENIE
- II. PRZEMOC W RODZINIE – DEFINICJA, FORMY PRZEMOCY
- III. DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE DĄBROWY GÓRNICZEJ
NA PODSTAWIE DANYCH ZA LATA 2013 – 2015 (I półrocze)
- IV. ANALIZA SWOT SYSTEMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE
DĄBROWY GÓRNICZEJ
- V. CELE PROGRAMU
- VI. OBSZARY DZIAŁANIA
- VII. ADRESACI PROGRAMU
- VIII. REALIZATORZY PROGRAMU
- IX. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU
- X. SPOSÓB MONITOROWANIA I SPRAWOZDAWCZOŚĆ
- XI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

I. WPROWADZENIE

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1390) do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym: opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 1 ww. ustawy do zadań własnych powiatu należy w szczególności: opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Mając na uwadze powyższe został opracowany niniejszy Program, który jest spójny z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020¹.

I. PRZEMOC W RODZINIE – DEFINICJA, FORMY PRZEMOCY

Przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub jego zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny (należy przez to rozumieć osobę najbliższą w rozumieniu art. 115 §11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą².

Przemoc w rodzinie charakteryzuje się tym, że³:

- *jest intencjonalna*. Przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.
- *siły są nierównomierne*. W relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza a sprawca silniejszy.
- *narusza prawa i dobra osobiste*. Sprawca wykorzystuje przewagę siły narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).
- *powoduje ból i cierpienie*. Sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Przemoc może przybierać różne formy⁴:

- *fizyczna* – działanie zwrócone przeciwko fizyczności drugiej osoby - popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, ciskanie w kogoś przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi,

¹Uchwała Nr 46 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020

²Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

³Źródło strona internetowa: www.niebieska.com

⁴Źródło „Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych” E. Kowalewska-Borys, W-wa 2012

użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nieudzielenie koniecznej pomocy, itp. Konsekwencjami jej doznawania są m.in. stłuczenia, złamania, zasinienia, oparzenia, urazy narządów wewnętrznych.

– *psychiczna* – działanie mające na celu uzależnienie danej osoby od agresora - wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna (kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami), domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie), stosowanie gróźb, itp. Skutkiem jej doznawania są m.in. zaburzenia osobowości, niskie poczucie własnej wartości, stany nerwicowe i lękowe.

– *seksualna* – działanie mające na celu wymuszanie pożycia seksualnego, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, seksu z osobami trzecimi, sadystycznych form współżycia seksualnego, demonstrowanie zazdrości, krytyka zachowań seksualnych kobiety, itp. Wykorzystywanie seksualne dziecka może przybierać formę obnażania się w jego obecności, czynienia z niego świadka aktów płciowych, zachęcania do obnażania się, oglądania pornografii, gwałtu. Konsekwencjami tej przemocy u osób dorosłych są np. obrażenia fizyczne, obniżenie samooceny i poczucia własnej wartości, zaburzenia seksualne, oziębłość. Objawami, które można zaobserwować u dzieci są erotyzacja zachowań, problemy emocjonalne, zaburzenia zachowania, objawy nerwicowe, problemy szkolne, objawy somatyczne oraz urazy zewnętrzne.

– *ekonomiczna* - odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspakajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny, szantażowanie, zaciąganie długów i kredytów bez wiedzy partnera/małżonka itp. Konsekwencją tej przemocy jest całkowita zależność finansowa od partnera, zniszczenie poczucia własnej godności i wartości.

– *zaniedbanie* – niezaspakajanie podstawowych potrzeb psychicznych, fizycznych osób małoletnich, chorych, wymagających opieki. U dzieci dodatkowo przybiera formę np. niewłaściwego odżywiania i ubierania, niedostatecznej ochrony zdrowia, brakiem właściwej edukacji, niezaspakajania potrzeby miłości, przynależności, szacunku.

W Polsce znęcanie się nad rodziną jest przestępstwem. Zgodnie z art. 207 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jeżeli czyn ten połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Jeżeli jego następstwem jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Zjawisko przemocy w rodzinie może również przyjmować między innymi postać naruszenia nietykalności cielesnej (art. 217 k.k.), naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia (art. 157 k.k.), groźby bezprawnej (art. 190 k.k.), zgwałcenia (art. 197 k.k.), a także innego zachowania określonego w kodeksie karnym w zależności od konkretnej sytuacji.

II. DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE DĄBROWY GÓRNICZEJ NA PODSTAWIE DANYCH ZA LATA 2013 – 2015 (I półrocze).

Poniższa analiza skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Dąbrowy Górniczej została przeprowadzona w oparciu o dokumentację zgromadzoną na przestrzeni roku 2013, 2014 oraz w I połowie roku 2015 przez Zespół Interdyscyplinarny powoływany przez Prezydenta Miasta w drodze zarządzenia. Dane przedstawiają zarys przedmiotowego problemu, gdyż dotyczą jedynie skali ujawnionych przypadków przemocy domowej na terenie naszego Miasta.

Działania pomocowe i interwencyjne w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w indywidualnych przypadkach podejmowane są w ramach procedury „Niebieskie Karty”⁵. Podmiotami uprawnionymi do wszczęcia procedury są Policja, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia oraz Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Analiza liczby wszczętych procedur przez poszczególne podmioty na terenie Dąbrowy Górniczej wskazuje, że podmiotem najczęściej wszczynającym procedurę poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta” – A jest Policja, a liczba ogółem ujawnionych przypadków podejrzenia występowania przemocy domowej w stosunku do roku 2013 wzrosła w roku 2014 o 58 przypadków, natomiast dane z pierwszej połowy 2015 roku wskazują, że liczba „Niebieskich Kart” utrzymuje się na poziomie 2013 roku (Tabela nr 1).

Tabela nr 1

Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”- A			
Podmioty uprawnione do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”	Rok 2013	Rok 2014	Rok 2015 (I półrocze)
Policja	150	208	67
jednostki organizacyjne pomocy społecznej	48	63	32
placówki oświatowe	8	5	4
placówki ochrony zdrowia	3	2	0
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	0	0	0
formularze przekazane przez Zespoły Interdyscyplinarne z innych miast	7	5	5
Razem	216	283	108

Zespół Interdyscyplinarny, w ramach podejmowania działań zgodnie z procedurą „Niebieskie Karty”, powołuje grupy robocze w skład których wchodzi najczęściej przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Policji, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, placówek oświatowych oraz organizacji pozarządowych. Zadaniem grup jest opracowywanie i realizacja planu pomocy dla rodziny, monitorowanie jej sytuacji oraz dokumentowanie działań podejmowanych wobec ww. rodzin.

⁵W dniu 18.10.2011 r. weszło w życie Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245).

Analiza zjawiska w odniesieniu do ilości powołanych grup roboczych, tzn. ilości rodzin w których po raz pierwszy wszczęto procedurę obrazuje Tabela nr 2. W zdecydowanej większości przypadków:

- dorosłą osobą doznającą przemocy jest kobieta,
- występuje problem nadużywania alkoholu przez osoby stosujące przemoc.

Należy zwrócić również uwagę na fakt, że prawie połowa wszczętych procedur „Niebieskie Karty” dotyczy rodzin z dziećmi. Dzieci będące świadkami przemocy domowej, doświadczają m.in. poczucia lęku, cierpienia i bezradności, stając się tym samym osobami doświadczającymi przemocy domowej.

Tabela nr 2

		Rok 2013	Rok 2014	Rok 2015 (I półrocze)
Liczba rodzin, w których wszczęto procedurę		193	226	82
w tym, osobą dotkniętą przemocą w rodzinie:	kobieta	171	199	63
	mężczyzna	13	13	7
	dziecko	9	14	12
w tym, rodziny z problemem alkoholowym		161	175	49
w tym, rodziny z dziećmi		87	109	48

Analizując skalę zjawiska przemocy domowej, możemy również odnieść się do danych uzyskanych od podmiotów, które w swoim zakresie podejmują działania w ramach przeciwdziałania przemocy domowej tj. Komendy Miejskiej Policji w Dąbrowie Górniczej (Tabela nr 3) oraz I Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej wykonującej orzeczenia w sprawach karnych Sądu Rejonowego w Dąbrowie Górniczej (Tabela nr 4).

Tabela nr 3

Komenda Miejska Policji w Dąbrowie Górniczej	Rok 2013	Rok 2014	Rok 2015 r. (I półrocze)
Liczba wszystkich interwencji ogółem:	16234	16408	11373
w tym liczba interwencji domowych	2788	2229	1036
w tym liczba sporządzonych Niebieskich Kart - A	150	208	67

Dane pozyskane z Komendy Miejskiej Policji w Dąbrowie Górniczej pozwalają wysunąć wniosek, że przy stale malejącej liczbie interwencji domowych, liczba wszczynanych przez funkcjonariuszy procedur „Niebieskie Karty” w indywidualnych przypadkach znacznie wzrosła w roku 2014, a w roku 2013 i 2015 utrzymuje się na podobnym poziomie.

Tabela nr 4

I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej wykonujący orzeczenia w sprawach karnych Sądu Rejonowego w Dąbrowie Górniczej	Rok 2013	Rok 2014	Rok 2015 (I półrocze)
Liczba osób objętych dozorem kuratora, skazanych z art. 207 k.k.	26	46	12
Liczba osób nie objętych dozorem kuratora, skazanych z art. 207 k.k.	10	11	5
Liczba osób zobowiązanych do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno - edukacyjnych w tym przy prawomocnych wyrokach oraz w przypadkach warunkowego umorzenia postępowania	0	8 (1 kobieta, 7 mężczyzn)	0
Liczba osób objętych zakazem kontaktowania się z określonymi osobami	0	1	0
Liczba osób zobowiązanych do opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną	4	8	0

Z analizy powyższych danych wynika, że bardzo rzadko stosowane są w postępowaniu karnym środki zapobiegawcze w postaci nałożenia zakazu kontaktowania się z osobami pokrzywdzonymi oraz opuszczenia mieszkania wspólnie z nimi zajmowanego. W latach 2013 - 2014 obserwuje się natomiast tendencję wzrostową, co do liczby orzeczonych środków probacyjnych w formie uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno – edukacyjnych, jednak w odniesieniu do liczby osób skazanych z art. 207 k.k. jest to liczba niewielka. Sąd Rejonowy w roku 2014 skazał na podstawie art. 207 k.k. 52 osoby, w tym 8 kobiet i 44 mężczyzn, z czego tylko 8 osób zobowiązał do uczestnictwa w oddziaływaniach⁶.

⁶Dane uzyskane z Wydziału II Karnego i Wydziału VII Karnego Sądu Rejonowego w Dąbrowie Górniczej - sprawozdania za rok 2014 z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej w Rodzinie

III. ANALIZA SWOT SYSTEMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE DĄBROWY GÓRNICZEJ

MOCNE STRONY (wewnętrzne)	SŁABE STRONY(wewnętrzne)
<ul style="list-style-type: none"> • odpowiednia infrastruktura instytucji i służb działających na rzecz rodzin i dzieci; • profesjonalizm osób działających w grupach roboczych w ramach procedury „Niebieskie Karty”; • postrzeganie zjawiska przemocy domowej przez służby i instytucje jako ważnego problemu społecznego; • możliwość realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy wynikających z gminnych programów, w tym między innymi funkcjonowanie Miejskiego Telefonu Zaufania; • prawidłowa współpraca pomiędzy instytucjami w podejmowaniu działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej; • szybkie reagowanie na sygnały przemocy domowej przez pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej i funkcjonariuszy Komendy Miejskiej Policji; • prowadzenie poradnictwa w zakresie podnoszenia umiejętności i kompetencji wychowawczych wśród rodziców; • zaangażowanie członków Zespołu Interdyscyplinarnego; • prowadzenie w szkołach programów wychowawczych i profilaktycznych oraz udział szkół w ogólnopolskich kampaniach społecznych; • szeroki dostęp do szkoleń z zakresu przemocy domowej; • realizacja programu oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. 	<ul style="list-style-type: none"> • konieczność wzmocnienia współpracy między Sądem, Prokuraturą, Policją; • niewystarczająca ilość wydawanych przez Sąd obowiązków dla osób skazanych za stosowanie przemocy domowej w formie opuszczenia lokalu wspólnie zajmowanego z osobą pokrzywdzoną, zakazu zbliżania się, uczestniczenia w oddziaływaniach korekcyjno – edukacyjnych; • nieuwzględnianie przez Sąd wniosków kuratorów o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec sprawców przemocy domowej; • brak psychiatrów dziecięcych; • niedostrzeganie przez społeczeństwo problemu „dziecko - świadek przemocy domowej, członek rodziny dotkniętej chorobą alkoholową”; • brak lokalnej organizacji pozarządowej (NGO) zajmującej się wyłącznie problematyką przemocy domowej.

SZANSE (zewnętrzne)	ZAGROŻENIA(zewnętrzne)
<ul style="list-style-type: none"> • rosnąca świadomość społeczna na temat zjawiska przemocy domowej; • większa otwartość i chęć korzystania z pomocy lokalnych służb i instytucji; • organizowanie lokalnych i ogólnopolskich kampanii społecznych; • możliwość pozyskiwania środków finansowych na realizację lokalnych programów ze środków zewnętrznych; • zwiększanie kompetencji przedstawicieli instytucji i służb podejmujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • funkcjonowanie w społeczeństwie mitów i stereotypów na temat przemocy domowej; • niechęć i brak motywacji do współpracy ze strony osób doznających przemocy oraz ją stosujących; • bierność świadków; • nadmierna biurokratyzacja działań w ramach procedury „Niebieskie Karty”; • występowanie nieścisłości pomiędzy istniejącymi przepisami prawa.

IV. CELE PROGRAMU

Cel główny: Zwiększenie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza.

Cele szczegółowe:

1. Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
2. Zwiększenie dostępności osobom dotkniętym przemocą w rodzinie do profesjonalnej pomocy.
3. Zmiana zachowań i postaw osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzająca do powstrzymania przemocy w rodzinie.
4. Podniesienie kompetencji służb zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie.

V. OBSZARY DZIAŁANIA

W celu zwiększenia ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz zmniejszenia skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, określono cztery obszary działania w ramach których sprecyzowano kierunki oraz rodzaje działań wobec różnych grup odbiorców. Szczegółowy harmonogram zadań stanowi załącznik do niniejszego programu.

1. Profilaktyka i edukacja społeczna
2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie
3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie
4. Ciągłe podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

VI. ADRESACI PROGRAMU

Program skierowany jest do:

1. ogółu społeczności lokalnej miasta Dąbrowa Górnicza, w tym w szczególności rodzin zagrożonych przemocą domową;
2. osób doznających przemocy domowej, w tym dzieci oraz do osób starszych, niepełnosprawnych, a także pozostałych osób wymagających opieki innych;
3. osób stosujących przemoc;
4. świadków przemocy, w tym dzieci;
5. służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

VII. REALIZATORZY PROGRAMU

1. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej w Dąbrowie Górniczej, w szczególności:
 - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej,
 - Placówka Opiekuńczo -Wychowawcza „Przystań”,
2. Komenda Miejska Policji w Dąbrowie Górniczej,
3. Prokuratura Rejonowa w Dąbrowie Górniczej,
4. Sąd Rejonowy w Dąbrowie Górniczej, w szczególności:
 - I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej wykonujący orzeczenia w sprawach karnych,
 - II Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich,
5. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
6. Placówki ochrony zdrowia w Dąbrowie Górniczej, w szczególności:
 - Zagłębiowskie Centrum Onkologii Szpital Specjalistyczny im. Sz. Starkiewicza,
7. Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej, w szczególności:
 - Wydział Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej,
 - Wydział Oświaty,
 - Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
8. Placówki oświatowe w Dąbrowie Górniczej, w szczególności:
 - Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna,
9. Doradca metodyczny pedagogów szkolnych, wychowawców świetlicy i katechetów
10. Organizacje pozarządowe, w szczególności:
 - Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Małolat”,
 - Stowarzyszenie „Dar Serca”,
11. Kościoły i związki wyznaniowe w Dąbrowie Górniczej.

VIII. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Przyjmuje się, że realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie doprowadzi do zwiększenia ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz zmniejszenia skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza poprzez:

- podniesienie świadomości społecznej w zakresie zjawiska przemocy domowej,
- zwiększenie dostępności osobom dotkniętym przemocą domową do pomocy specjalistycznej, w tym w szczególności dzieciom, osobom starszym, niepełnosprawnym, a także innym wymagającym opieki osób drugich,
- zintensyfikowanie i zwiększenie skuteczności oddziaływań kierowanych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
- wzrost liczby osób profesjonalnie pomagającym rodzinom zagrożonym oraz dotkniętym problemem przemocy domowej, w tym w szczególności dzieciom,
- wzmocnienie i upowszechnienie działań profilaktycznych skierowanych do ogółu społeczeństwa lokalnego, w tym do osób i rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie.

IX. SPOSÓB MONITOROWANIA I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

Zespół Interdyscyplinarny raz w roku dokonywał będzie analizy realizacji Programu w oparciu o dane przekazane przez dąbrowskie instytucje i podmioty odpowiedzialne za jego realizację. Monitorowanie realizacji Programu odbywać się będzie poprzez sprawozdawczość dokonywaną w oparciu o wskaźniki działań, do dnia 30 czerwca każdego roku. Uzyskane informacje służyć będą sprawdzeniu czy założone działania są realizowane i wpływają na osiągnięcie przewidywanych efektów.

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Środki na realizację programu mogą pochodzić z:

- budżetu państwa,
- budżetu miasta,
- funduszy unijnych,
- budżetów organizacji pozarządowych,
- innych źródeł.

XI. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ – OBSZARY, KIERUNKI I RODZAJE DZIAŁAŃ, WSKAŹNIKI, PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE, TERMINY REALIZACJI.

Harmonogram działań – obszary, kierunki i rodzaje działań, wskaźniki, podmioty odpowiedzialne, terminy realizacji

Nazwa obszaru	Kierunki działań	Rodzaje działań	Wskaźniki	Podmiot odpowiedzialny/realizatorzy	Termin realizacji
1. Profilaktyka i edukacja społeczna	1.1. Poszerzenie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie.	1.1.1. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy.	<ul style="list-style-type: none"> liczba opracowanych diagnoz (liczba Niebieskich Kart) 	Zespół Interdyscyplinarny	2016-2020
		1.1.2. Upowszechnianie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> liczba podejmowanych inicjatyw w zakresie upowszechniania materiałów na temat zjawiska przemocy w rodzinie 	wszyscy realizatorzy programu	2016-2020
	1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie.	1.2.1. Prowadzenie lokalnych kampanii społecznych 1.2.2. Upowszechnianie w dąbrowskich placówkach działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej materiałów z ogólnopolskich kampanii społecznych	<ul style="list-style-type: none"> liczba lokalnych kampanii społecznych liczba uczestników w ogólnokrajowych kampaniach społecznych liczba placówek, instytucji uczestniczących w ww. kampaniach 	Zespół Interdyscyplinarny placówki oświatowe, Policja, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe	2016-2020 2016-2020
1.3. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych.	1.3.1. Opracowanie i realizacja programów/warsztatów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, w tym również w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci zagrożonych przemocą w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> liczba opracowanych programów/warsztatów liczba zrealizowanych programów/warsztatów liczba zajęć liczba uczestników 	placówki oświatowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2016-2020	

		1.3.2. Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> • liczba placówek prowadzących poradnictwo w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie • liczba programów/zajęć profilaktycznych oraz edukacyjnych wśród dzieci i młodzieży w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie • liczba uczestników ww. programów/zajęć • liczba osób, którym udzielono porad indywidualnych • liczba rodzin/dzieci objętych wsparciem 	placówki oświatowe, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza "Przystań", organizacje pozarządowe	2016-2020
	1.4. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.	1.4.1. Opracowanie i realizacja programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> • liczba opracowanych i realizowanych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie 	Zespół Interdyscyplinarny	2016-2020
2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	2.1. Rozwój infrastruktury instytucji samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy.	2.1.1. Funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego.	<ul style="list-style-type: none"> • liczba posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego • liczba utworzonych grup roboczych • liczba posiedzeń grup • liczba rodzin/osób objętych pomocą grup roboczych 	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	2016-2020
		2.1.2. Upowszechnianie baz danych podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> • liczba opracowanych i zaktualizowanych baz danych zamieszczonych na stronach internetowych 	Zespół Interdyscyplinarny	2016-2020
		2.1.3. Poszerzanie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w tym, zmiana siedziby Ośrodka Interwencji Kryzysowej	<ul style="list-style-type: none"> • liczba placówek/organizacji wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą domową • zakres i rodzaj świadczonych usług przez ww. placówki/organizacje w tym, liczba realizowanych programów, projektów • liczba osób korzystających z oferty ww. placówek /organizacji 	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Wydział Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe	2016-2020
		2.1.4. Nawiązywanie i wzmocnianie współpracy pomiędzy instytucjami samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> • liczba zleczanych lub wspólnie realizowanych projektów 	wszyscy realizatorzy programu	2016-2020
	2.2. Upowszechnianie	2.2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie	<ul style="list-style-type: none"> • liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów 	wszyscy realizatorzy	2016-2020

<p>informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.</p>	<p>możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej.</p> <p>2.2.2. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie</p>	<p>informacyjnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczba lokalnych kampanii społecznych • liczba zajęć/prelekcji dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie • liczba osób uczestniczących • liczba przeprowadzonych prelekcji prawnych we współpracy z innymi instytucjami 	<p>programu, Zespół Interdyscyplinarny</p> <p>jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki oświatowe, Policja</p>	<p>2016-2020</p>
<p>2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie</p>	<p>2.3.1. Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego</p> <p>2.3.2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie schronienia w Ośrodku Interwencji Kryzysowej</p> <p>2.3.3. Zwiększanie dostępności Miejskiego Telefonu Zaufania</p> <p>2.3.4. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie</p> <p>2.3.5. Zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12 a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz w danej instytucji; • liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego, rodzinnego w danej instytucji • liczba prowadzonych punktów porad prawnych • liczba miejsc w Ośrodku Interwencji Kryzysowej • liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały ze schronienia • czas dostępności telefonu • liczba rozmów • liczba przyjaznych pokoi przesłuchań • liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań • liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie 	<p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe</p> <p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej</p> <p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Miejski</p> <p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Sąd Rejonowy, Prokuratura, Policja</p> <p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej</p>	<p>2016-2020</p> <p>2016-2020</p> <p>2016-2020</p> <p>2016-2020</p> <p>2016-2020</p>

		2.3.6. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w tym również dzieci.	<ul style="list-style-type: none"> • liczba programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie • liczba uczestniczących w programie terapeutycznym osób dotkniętych przemocą w rodzinie • liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne • liczba grup terapeutycznych • liczba grup wsparcia 	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Przystań”, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, organizacje pozarządowe	2016-2020
		2.3.7. Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych	<ul style="list-style-type: none"> • liczba opracowanych uregulowań prawnych umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w uzyskaniu mieszkań; • liczba mieszkań socjalnych przyznanych osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w pierwszej kolejności 	Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	2016-2020
	2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych	2.4.1. Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> • liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” z uwagi na ustanie przemocy w rodzinie 	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	2016-2020
3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie	3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi	3.1.1. Coroczne aktualizowanie na stronach internetowych Miasta bazy teled adresowej podmiotów realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> • liczba opracowanych informatorów zawierających dane teled adresowe podmiotów, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań, w szczególności korekcyjno - edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie 	Zespół Interdyscyplinarny, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	2016-2020
		3.1.2. Przesyłanie zaktualizowanych informatorów o podmiotach oraz organizacjach pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujące programy korekcyjno – edukacyjne prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom Policji do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku	<ul style="list-style-type: none"> • liczba przesłań zaktualizowanych informatorów w wersji elektronicznej 	Zespół Interdyscyplinarny, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	2016-2020
		3.1.3. Rozpowszechnienie informatorów przez podmioty, o których mowa w pkt 3.1.2. w podległych im pionach organizacyjnych poprzez umieszczenie ich na stronach internetowych ww. podmiotów do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku	<ul style="list-style-type: none"> • liczba umieszczeń aktualnych informatorów w wersji papierowej i elektronicznej na stronach internetowych 	Prezes Sądu Rejonowego, Prokurator Rejonowy, Komendanci Policji	2016-2020

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie	3.2.1. Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty	<ul style="list-style-type: none"> • liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę • liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” • liczba spraw zakończonych w wyniku braku zasadności podejmowanych działań • liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy 	Zespół Interdyscyplinarny	2016-2020
	3.2.2. Zapobieganie kontaktowaniu się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> • liczba wszczętych postępowań oraz odmów wszczęcia w sprawach związanych z przemocą w rodzinie • liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez sporządzenie aktu oskarżenia • liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez umorzenie postępowania 	Policja, Prokuratura Rejonowa, Sąd Rejonowy	2016-2020
	3.2.3. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie: prawa karnego w odniesieniu do osób stosujących przemoc w rodzinie, prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej i prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia	<ul style="list-style-type: none"> • liczba zatrzymań sprawców przemocy w rodzinie • liczba zastosowanych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych w przedmiocie dozoru Policji z zakazem kontaktowania się, a także nakazu opuszczenia lokalu wspólnie zajmowanego z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania • liczba złożonych wniosków do sądu o zastosowanie ww. środków zapobiegawczych • liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd środków probacyjnych na etapie postępowania wykonawczego • liczba orzeczeń sądowych uwzględniających ww. wnioski w postępowaniu wykonawczym 	Policja, Prokuratura Rejonowa, zespoły kuratorskiej służby sądowej	2016-2020
		<ul style="list-style-type: none"> • liczba osób oskarżonych o przestępstwo z użyciem przemocy w rodzinie • liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności 	Sąd Rejonowy	2016-2020

	<p>przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji.</p> <p>3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • liczba orzeczonych środków karnych i probacyjnych • liczba orzeczeń w zakresie władzy rodzicielskiej z uwagi na stosowanie przemocy w rodzinie • liczba orzeczeń dot. nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą • liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie • liczba złożonych do wydziału cywilnego wniosków o zobowiązanie do opuszczenia mieszkania i liczba wydanych orzeczeń w tym zakresie • liczba wniosków kuratorów sądowych o zarządzenie wykonania warunkowo zawieszony kary pozbawienia wolności albo o odwołanie warunkowego zwolnienia • liczba wniosków prokuratora do sądu o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności albo o odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego za przemoc w rodzinie, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie • liczba przekazanych organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez inne służby o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za przemoc w rodzinie 	zespoły kuratorskiej służby sądowej, Prokuratura Rejonowa, jednostki organizacyjne pomocy społecznej	2016-2020
3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy	3.3.1. Opracowanie i realizacja programu oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych	<ul style="list-style-type: none"> • liczba edycji programu oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych 	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	2016-2020
	3.3.2. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno – edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu.	<ul style="list-style-type: none"> • liczba wniosków prokuratora o zastosowanie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego • liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego 	Prokuratura Rejonowa, kuratorska służba sądowa	2016-2020
	3.3.3. Monitoring orzecznictwa sądów w zakresie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego	<ul style="list-style-type: none"> • liczba orzeczeń nakładających na osoby stosujące przemoc w rodzinie obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno – edukacyjnych 	Sąd Rejonowy	2016-2020

		<p>typu orzeczeń</p> <p>3.3.4. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie</p> <p>3.3.5. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po zakończeniu programu korekcyjno – edukacyjnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • liczba podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych • liczba osób przystępujących do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych • liczba osób, które ukończyły ww. programy • liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno – edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie 	<p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej</p> <p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej</p>	<p>2016-2020</p> <p>2016-2020</p>
	<p>3.4. Realizowanie programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań.</p>	<p>3.4.1. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie</p> <p>3.4.2. Badanie skuteczności programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • liczba programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie • liczba osób uczestniczących w programach • liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno – terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie 	<p>Urząd Miejski – Wydział Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe</p>	<p>2017-2020</p>
<p>4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie</p>	<p>4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania.</p>	<p>4.4.1. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego 	<p>podmioty uczestniczące w pracach grup roboczych w ramach procedury „Niebieskie Karty”</p>	<p>2016-2020</p>